

De selectie van kandidaten en de politieke partijen in België

door Dr. Yvo NUYENS,
Aangesteld Navorsers N.F.W.O.

★

INLEIDING

« A democracy, in other words, must, if it is to work, be an aristocracy by delegation ». Deze uitspraak van Laski betekende het uitgangspunt voor een beknopt onderzoek, dat in 1963 door Lipschits ondernomen i.v.m. de politieke partijen en de selectie van kandidaten in Nederland (1). Hij kwam hierbij tot de bevinding dat de geciteerde uitspraak van Laski ook voor de Nederlandse democratie opging, in deze zin dat het de politieke partijen zijn, die er bij de verkiezingen voor de vertegenwoordigende lichamen voor zorgen dat dit aristokratische principe doorwerkt.

Het is de bedoeling van deze bijdrage na te gaan hoe in België de kandidaten voor de parlementaire mandaten worden geselecteerd (2), welke rol hierbij eventueel door de politieke partijen wordt gespeeld en in hoeverre tenslotte ook voor de Belgische democratie bepaalde aristokratische, of beter bepaalde oligarchische tendenties verschijnen.

I. ALGEMENE SITUATIE

Een eerste algemene vaststelling, welke kan gemaakt worden, is dat noch de grondwet, noch enige gewone wet melding maken van politieke partijen of het bestaan van dergelijke groeperingen erkennen. Het blijkt dus mogelijk te zijn de gehele verkiezings-procedure voor de kamer (en senaat) staatsrechtelijk te beschrijven zonder eenmaal de term politieke partij te gebruiken. De grondwet bepaalt immers alleen dat men, om ver-

kiesbaar te zijn, Belg moet zijn door geboorte of grote naturalisatie, het genot moet hebben van de burgerlijke en politieke rechten, 25 jaar dient geworden te zijn en voonachtig moet zijn in België (3). Naast deze grondwettelijk voorziene voorwaarden stelt de Kieswet bovendien volgende bijkomende voorwaarden :

— de voordracht (van kandidaten) moet door tenminste 500 kiezers ondertekend zijn in het arrondissement Brussel, door ten minste 400 kiezers in de arrondissementen Antwerpen, Gent, Charleroi en Luik, door ten minste 200 kiezers in de overige arrondissementen (4);

— niemand mag tegelijk in meer dan één kiescollege voorgedragen worden (5), waaruit kan afgeleid worden dat men zich in één bepaald kiescollege dient kandidaat te stellen of m.a.w. in één van de 41 bestuursarrondissementen (6).

De wettelijke bepalingen terzake doen de verkiezingsprocedure dus als vrij eenvoudig voorkomen en, het weze herhaald, zij maken in geen enkel geval melding van politieke partijen. Alleen wordt bepaald dat de aanvaardende kandidaten, wier namen op eenzelfde voordrachtsakte staan, worden beschouwd als een enkele lijst vormende (7). Het is dan ook de term lijst, welke steeds terugkomt in de wettelijke bepalingen en waarmee de wetgever klaarlijk de politieke organisaties of partijen heeft gevisieerd. In verband met deze wettelijke bepalingen dient tenslotte de aandacht gevestigd te worden op het feit dat het aantal vereiste handtekeningen om een kandidatuur ontvankelijk te kunnen verklaren (500, 400 of 200) in België vrij hoog ligt. Zo bedraagt dit aantal bv. (8) in Engeland slechts 10, in IJsland 12, in Nederland 25 en in Finland 30.

De mogelijkheden tot kandidaatstelling worden door deze clausule reeds in zekere mate beperkt en verengd.

Deze beperking en verenging blijkt echter nog groter en sterker te zijn, wanneer men het zuiver juridische vlak verlaat en men zijn aandacht toespitst op de feitelijke politieke realiteit. Het zijn inderdaad slechts uitsluitend (of praktisch uitsluitend) de politieke partijen, die kandidaten voordragen en de kiezer blijft in zijn politieke keuze beperkt tot de kandidaten, welke op de kieslijst voorkomen. Waar juridisch enkele miljoenen Belgen het recht bezitten om verkozen te worden, gaat het in feite bij de verkiezingen om enkele honderden kandidaten, nl. deze, welke op de kieslijsten voorkomen. De centrale vraag blijkt dan te zijn hoe iemand op de kieslijst terechtkomt of kan komen. Aangezien in de praktijk de kieslijsten een nagenoeg exclusieve aangelegenheid van de politieke partijen uitmaken, kan de verkiezingsprocedure als volgt omschreven worden : de partijen selecteren uit de miljoenen potentiële kandidaten enkele honderden effectieve kandidaten en hieruit kunnen de kiezers dan de 212 politieke mandatarissen aanwijzen, welke samen de Kamer van Volksvertegenwoordigers vormen. De kiezer wordt dus in zijn keuze, in zijn participatie-akt, gedermineerd door een selectie, die voorafgaandelijk door de partijen werd doorgevoerd. Zijn directe invloed op de samenstelling van de parlementaire instellingen is dus onbelangrijker dan men meestal vermoedt.

Het is duidelijk dat met een dergelijke procedure de democratie voor een zeer belangrijk probleem wordt gesteld. Men heeft dan ook in verschillende landen getracht hieraan een oplossing te geven door de selectie van kandidaten op wettelijke wijze te regelen. Het meest bekende systeem is dit van de *primary*, stelsel dat in de meeste staten van de VSA werd ingevoerd. Zeer beknopt komt dit systeem hierop neer dat men vóór de eigenlijke wetgevende verkiezingen in de verschillende partijen verkiezingen inricht met de bedoeling de definitieve rangorde van de kandidaten op de kieslijst te bepalen. Een onderscheid kan dan nog gemaakt worden tussen « open » en « gesloten » primaries. Bij de « open » primary worden de kiezers uitgenodigd zich uit te spreken over de kandidaten van een partij, zonder de verplichting zich te bekennen tot de partij van de kandidaat.

Daarentegen in de « gesloten » primary mogen de kiezers alleen deelnemen aan de aanduiding van kandidaten der partij, waartoe zij zich bekennen bij de « registration » (9).

De partijen in België zijn echter in dit opzicht aan geen enkele wettelijke bepaling onderworpen, eenvoudig omwille van het feit dat staatsrechtelijk in België geen politieke partijen bestaan. Het gevolg hiervan is dat de bestaande regeling t.a.v. deze materie verschilt van de ene partij tot de andere of m.a.w. er bestaan geen twee partijen met een uniforme regeling wat betreft de selectie van kandidaten. Zeer algemeen kan nietemin een onderscheid gemaakt worden tussen partijen, die een pollstelsel voorzien en/of toepassen, en partijen, die een dergelijk systeem niet kennen. Tot de eerste categorie behoren de Belgische Socialistische Partij, de Christelijke Volkspartij, de Partij voor Vrijheid en Vooruitgang en de Volksunie, tot de tweede categorie, de Kommunistische Partij en de meeste scheur- en plaatselijke partijen. Waarin bestaat nu dit poll-systeem ? Grosso-modo komt het overeen met het systeem van de gesloten primary in de VS en dit van de groslijststemming in Nederland : vóór de wetgevende verkiezingen richten de partijen verkiezingen in, waardoor de partijleden deze kandidaten kunnen aanduiden, welke effectief bij de wetgevende verkiezingen zullen voorgedragen worden en dus een plaats zullen bekomen op de kieslijsten. Tevens dient vermeld te worden dat de poll betrekking kan hebben hetzij op de aanduiding van de kandidaten die « in nuttige orde » op de lijsten zullen voorkomen, hetzij daarenboven op de rangschikking van de kandidaten. De partijen nu, welke in de eerste categorie thuishoren, kunnen het poll-systeem ofwel voorzien en toepassen, ofwel eenvoudig toepassen, ofwel eenvoudig voorzien. Vanwaar dit onderscheid en wat wordt hiermede in feite bedoeld ?

Een inhoudelijke studie van de statuten van de vijf genoemde politieke partijen (verder in de tekst aangeduid door BSP, CVP, KP, PVV en VU) bracht aan het licht dat de verschillende partijen er sterk uiteenlopende systemen op nahouden wat betreft de selectie van kandidaten voor de wetgevende verkiezingen.

1° De CVP vermeldt uitdrukkelijk in haar statuten dat « de hoedanigheid van effectieve kandidaat van de partij in nuttige orde wordt verleend

door een geheime poll waaraan deelnemen al de leden van de partij die in de kiesomschrijving wonen » (10). Over de manier waarop deze poll dient ingericht te worden en over de modaliteiten volgens dewelke hij dient te verlopen, is niets statutair vastgelegd, tenzij dan dat de poll-reglementen, uitgewerkt door de arrondissementele besturen, aan de goedkeuring van het Nationaal Komitee worden onderworpen (11). De arrondissementen hebben dus de verplichting een poll te organiseren en hiertoe een poll-reglement uit te werken, dat door het Nationaal Komitee moet goedgekeurd worden. Het Nationaal Komitee verstrekt in dit verband een aantal richtlijnen (12), waarop de arrondissementen zich kunnen baseren bij de opstelling van hun poll-reglementen. In hoeverre deze richtlijnen effectief gevolgd worden, zal verder nog ter sprake komen. Wat in elk geval kan vastgesteld worden is het feit dat in de CVP een poll-systeem voorzien en toegepast wordt.

Dezelfde vaststellingen kunnen in zekere zin ook voor de PVV gemaakt worden. De statuten van de PVV bepalen immers het volgende : « Met het oog op de wetgevende, provinciale en gemeenteverkiezingen, dienen de aanduiding van de kandidaten voor de poll en de definitieve lijst van de kandidaten opgesteld te worden volgens de beschikkingen die verplichtend bepaald zijn in de statuten van de betrokken groeperingen (13) ». In art. XVI is er dan verder sprake van « lijsten van kandidaten voor de poll » en in art. XVII van « ... bij een statutair ingerichte poll... ». De statuten voorzien echter nergens — en hier bestaat een fundamenteel onderscheid met de CVP — een verplichting voor de arrondissementen om een poll te organiseren. Wat kan er inderdaad uit deze statutaire beschikkingen afgeleid worden? Enerzijds voorziet men en houdt men rekening met de mogelijkheid van een poll-systeem in de nationale statuten zonder hieraan evenwel enige verplichting te hechten, anderzijds verplicht men de arrondissementen statutair de regeling of het systeem vast te leggen, dat zal gevolgd worden bij de aanwijzing van de kandidaten voor de wetgevende verkiezingen. Waar voor de CVP *dit* in elk arrondissement verplicht een poll bestaat, komt voor de PVV de poll als selectiesysteem slechts voor in deze arrondissementen, welke dit systeem statutair hebben vastgelegd.

In de statuten van beide partijen voorziet men dus het poll-systeem : in de CVP als een verplichting, in de PVV als een mogelijkheid. Beide partijen passen het poll-systeem ook toe : de CVP in alle arrondissementen, de PVV in een beperkt aantal (14).

2° De BSP van haar kant vermeldt in haar statuten dat de wijze van aanduiding van kandidaten van de partij voor de uitoefening van elk publiek mandaat bepaald wordt door de Algemene Raad (15). Deze Algemene Raad laat het aan de arrondissementsfederaties over de modaliteiten te bepalen met het oog op de samenstelling van de kandidatenlijsten, maar verplicht deze federaties echter niet de getroffen regelingen statutair vast te leggen. Nergens is er dus sprake van een poll-systeem, dat echter in de praktijk wel kan bestaan en toegepast worden in een aantal arrondissementen. De BSP is m.a.w. de enige partij in België, die het poll systeem nergens statutair voorziet, maar in een aantal arrondissementen toepast.

3° Een omgekeerde situatie komt voor in de VU. In de statuten van deze partij komen immers een aantal artikelen voor (5), die specifiek betrekking hebben op de pollverrichtingen (16), maar de feitelijke toestand toont aan dat deze partij het poll-systeem niet toepast, tenminste niet in de betekenis die hieraan hoger werd verleend. Wat inderdaad in deze partij met poll bedoeld wordt is niets anders dan een stemming over een kandidatenlijst, stemming waaraan slechts een *gering* aantal partijleden mogen en kunnen deelnemen nl. de arrondissementsraad. Bij de omschrijving van de poll werd er hoger echter op gewezen dat het gaat om een soort vóórverkiezing, een opiniepeiling, waarbij om de mening van *alle* partijleden over de voorgedragen kandidaten wordt gevraagd. De poll van de VU is dus eerder een afgezwakte, meer oligarchisch vorm van wat men algemeen onder poll pleegt te verstaan. Vandaar de konklusie dat de VU het poll-systeem wel voorziet, maar niet op normale wijze in toepassing brengt.

Het systeem van de VU neigt trouwens zeer sterk naar de systemen van de KP en de kleinere of scheurpartijen, waarin meestal zeer autokratisch en dictatoriaal wordt gewerkt i.v.m. de selectie van kandidaten, in deze zin dat het gewoonlijk de centrale partij-instanties zijn, die beslissen welke kandidaten in de verschillende kiesdistrikten zullen voorgedragen worden.

Uit deze eerste kontaktnaam met de statutaire beschikkingen van de verschillende partijen i.v.m. de selectie van kandidaten voor de wetgevende verkiezingen, kunnen volgende twee algemeen konklusies gehaald worden :

1. Geen enkele politieke partij in België kent of past hetzelfde systeem toe inzake het aanduiden van de kandidaten, welke op de kieslijsten zullen voorkomen en waaruit de burgers bij de verkiezingen de parlementairen zullen selekteren. Men kan slechts een zeer algemeen en onzuiver onderscheid maken tussen eensdeels partijen, die bij deze aanduiding in zekere mate rekening houden met de opinies en verwachtingen van de partijleden en aan deze laatste via het poll-systeem een aandeel waarborgen in de preselectie der kandidaten, en anderdeels partijen, waarin de partijleden niet rechtstreeks betrokken of gekonsulteed worden in deze aangelegenheid, waaraan men eensgezind een fundamenteel belang hecht voor het normaal funktioneren van een democratische staat.

2. Evenmin als een bepaalde vaste lijn of eenvormigheid bestaat voor de verschillende partijen samen, komt er in de verschillende partijen afzonderlijk een dergelijke eenvormigheid voor. De oorzaak hiervan is gelegen in het feit dat de drie nationale partijen het aan hun arrondissementsfederaties overlaten een systeem te bepalen en uit te werken met het oog op de samenstelling van de kieslijsten. Dit heeft voor gevolg dat zelfs de CVP, die nochtans in haar nationale statuten de verplichting tot het houden van een poll voorziet, verschillende en van elkaar afwijkende (poll-) systemen in toepassing brengt in de verschillende kiesdistrikten, alhoewel onderlinge overeenstemming niet uitgesloten is. Hetzelfde geldt in een nog sterkere en grotere mate voor BSP en PVV, die in hun nationale statuten ofwel een gering aantal ofwel hoegenaamd geen bindende direktieven hebben opgenomen, waarmee de arrondissementsfederaties dienen rekening te houden bij de opstelling van de kandidatenlijsten. De mogelijkheid tot afwijkingen en verschillen naargelang het arrondissement is in deze partijen dus nog groter dan dit het geval is voor de CVP.

Het is thans wellicht duidelijker waarom het in punt 1 gemaakte onderscheid tussen partijen, waarin men rekening houdt met de opinies van de partijleden, en partijen, waarin dit niet gebeurt, onzuiver is en een scheefgetrokken beeld van de

realiteit geeft. In de eerste categorie zijn immers samengebracht zowel de partij, waarin het rekening houden met de verlangens van de partijleden verplicht is en bijgevolg in elk arrondissement wordt toegepast (CVP), als de partijen, waarin dit laatste niet verplicht is maar als een mogelijkheid bestaat, zodat in het ene arrondissement de partijleden wel in staat zijn te participeren aan de preselectie der kandidaten en in het andere arrondissement over deze mogelijkheid niet beschikken (BSP en PVV). Het komt bijgevolg als meer verantwoord voor de situatie op een andere manier voor te stellen, nl. door twee polen : de ene pool wordt gevormd door de CVP en voorziet de verplichte raadpleging van de leden bij de selectie van de kandidaten — de andere pool wordt gevormd door de KP, VU en de kleine partijen : deze partijen verlenen aan hun leden geen rechtstreekse bevoegdheid i.v.m. de aanduiding van kandidaten voor de wetgevende verkiezingen. Tussen beide polen in bewegen zich de BSP en de PVV, die in een aantal arrondissementen naar de ene pool neigen en in de andere arrondissementen bij de andere pool aanleunen. Hierbij dient echter onmiddellijk de volgende opmerking gemaakt te worden : de periode vóór de wetgevende verkiezingen 1965 — de eerste waaraan de PVV als « nieuwe partijformatie » deelnam (17) — heeft aangetoond dat deze laatste partij het poll-systeem niet in toepassing brengt. Inderdaad, de aanduiding van de kandidaten en de plaatsbepaling van de kandidaten op de kieslijst werd overgelaten en toevertrouwd aan een beperkt komitee in elk arrondissement, zodat de gewone partijleden geen beduidende invloed konden uitoefenen op het verloop van deze operatie. Bovendien hielden de centrale partijinstanties de uiteindelijke beslissingsbevoegdheid in handen om voorgestelde lijsten (of kandidaten) goed of af te keuren. Meteen is het duidelijk dat de PVV zich klassert bij KP, VU e.a. inzake selectie van kandidaten of m.a.w. bij de tweede pool. Alleen de BSP beweegt zich dus op dit ogenblik nog tussen beide polen, zodat de situatie ietwat overzichtelijker wordt.

Tot zover deze beschrijving van het juridisch-statutair kader, dat de algemene lijnen aangeeft binnen dewelke het proces van selectie van kandidaten zich in België situeert. De vraag kan nu gesteld worden hoe dit proces in feite verloopt

m.a.w. hoe wordt dit algemeen kader gekonkreteerd in de praktische politieke realiteit? Hoger werd reeds op het ontbreken van een bepaalde eenvormigheid gewezen zodat, in elk geval wat BSP en CVP betreft, de situaties in de verschillende arrondissementen nogal grondig van elkaar kunnen verschillen. Indien men dus een volledig en representatief beeld wil uittekenen van het selectieproces van kandidaten voor de wetgevende verkiezingen in België, dan ziet men zich praktisch genoodzaakt een systematisch onderzoek door te voeren in ieder van de 41 bestuurlijke arrondissementen, gezien juist de zeer grote vrijheid, waarover de arrondissementsfederaties van de twee belangrijkste partijen beschikken i.v.m. deze operatie. Afgezien het belang van en de noodzaak aan een dergelijk systematisch onderzoek, ligt een dergelijk opzet niet in de bedoelingen van deze bijdrage. Het is veeleer de bedoeling van deze bijdrage aan terreinverkenning te doen d.w.z. onderzoeksobjecten aan te duiden op een terrein, waarop tot dusver elke vorm van systematisch onderzoek afwezig bleef (17a). Niettemin komt het ons als nuttig voor deze bijdrage niet te beperken tot het aangeven van het *algemeen* statutair kader, binnen hetwelk het selectieproces van parlementaire kandidaten verloopt, maar bovendien in een tweede deel dit algemeen kader te konkretiseren, nader toe te lichten door de beschrijving van de feitelijke afwikkeling van dit proces in één bepaald arrondissement.

II. KONKRETE SITUATIE

De overgang wordt hier dus gemaakt van het algemeen kader naar het concrete verloop van het selectie-proces, zoals dit zich structureert in één bepaald arrondissement, nl. het *arrondissement Leuven*, en dit voor de laatste wetgevende verkiezingen, nl. deze van mei 1965. De keuze van deze concrete situatie werd door geen andere factor bepaald dan door het feit dat de voor de rekonstruktie en beschrijving van het selectieproces noodzakelijke gegevens het best toegankelijk en verifieerbaar waren.

Vooraf weze nog duidelijk gesteld dat de studie van deze concrete situatie op zichzelf een veralgemening noch beoogt, noch toelaat. Zij is dan

ook veeleer sociografisch dan sociologisch of, om de terminologie van Kruijer te gebruiken, veeleer descriptief sociologisch dan algemeen sociologisch (18). Om met de termen van dezelfde Kruijer het opzet van dit tweede deel nog nader te specificeren, kan gesteld worden dat « thematische sociografie » de bedoeling van deze concrete-situatie-studie uitmaakt. Dit betekent dat, ofschoon de aandacht beperkt blijft tot één aspect van een bepaald sociaal stysteem (hier het selectiesysteem van kandidaat-parlementairen), toch gestreefd wordt naar het formuleren van uitspraken, die verklarend en verhelderend kunnen werken t.a.v. het sociaal systeem als geheel.

De bij dit onderzoek gebruikte methode was van tweevoudige aard. Gestart werd met de methode van het documentenonderzoek : eensdeels werden de arrondissementele statuten van de verschillende partijen, in het bijzonder i.v.m. de verkiezingen, bestudeerd en anderdeels werd kennis genomen van de beschouwingen, welke de CRISP wijdde aan de poll-verrichtingen van CVP en BSP in het arrondissement Leuven (19). De aldus bekomen gegevens werden gecontroleerd, aangevuld en gewijzigd door middel van de interview-methode met een aantal centrale figuren uit de verschillende partijen.

Het object, het opzet en de methode van dit tweede deel nader toegelicht zijnde, kan een aanvang genomen worden met de analyse van het selectieproces in de verschillende partijen van het arrondissement Leuven. Omwille van de duidelijkheid worden voor elke partij eerst de statutaire regels aangegeven om vervolgens over te gaan naar het feitelijk verloop van het selectie-proces dit voor de wetgevende verkiezingen van mei 1965.

1. De Christelijke Volkspartij (CVP).

De statutaire beschikkingen, welke voor deze partij van belang zijn, liggen vervat in twee documenten :

— het algemeen pollreglement van het arrondissement Leuven (goedgekeurd door het Hoofdbestuur op 24 januari 1958);

— de arrondissementele statuten (goedgekeurd door het arrondissementeel kongres van 18 november 1951).

In verband met het arrondissementeel pollreglement dient gewezen te worden op het bestaan van « Richtlijnen van het Nationaal Komitee aan de arrondissementen betreffende de pollreglementen bij de wetgevende en provinciale verkiezingen » (20). Deze richtlijnen hebben een bindende waarde d.w.z. dat de arrondissementele pollreglementen in overeenstemming moeten zijn met de nationale richtlijnen.

Wie kan volgens deze richtlijnen en het pollreglement kandidaten voordragen ?

Drie instanties nl. :

- minstens drie plaatselijke afdelingen, welke samen minimum 225 leden tellen ;
- het arrondissementeel hoofdbestuur ;
- het Nationaal Komitee ;

Wie kan als kandidaat weerhouden worden ?

De voorgedragen personen die :

- voldoen aan de Kieswet ;
- sedert minstens één jaar lid zijn van de CVP (vrijstelling mogelijk door het hoofdbestuur) ;
- een geschreven verklaring ondertekenen, waarin zij hun kandidatuur, het partijprogramma en de plaats op de kieslijst aanvaarden.

De aldus weerhouden kandidaten worden door het hoofdbestuur ondergebracht in een model- of typelijst, die de rangschikking en bijgevolg ook de voorkeur voor bepaalde kandidaten aangeeft. Deze rangschikking wordt plaats na plaats bij geheime stemming bepaald. De modellijst wordt vervolgens voorgelegd aan de arrondissementele raad van afgevaardigden en aan het Nationaal Komitee. Dit laatste kan kandidaten aanbevelen, toevoegen, uitsluiten en de rangorde der kandidaten wijzigen. Hiermede is de voorbereidende fase afgesloten en kan de poll-fase een aanvang nemen.

Wie kan aan de poll deelnemen ?

Al de aangesloten leden van de CVP uit het arrondissement kunnen hieraan deelnemen. Er bestaat evenwel geen verplichting tot deelname aan de poll. Op te merken valt dat gebruik wordt gemaakt van het meervoudig stemrecht, nl. naar-

gelang men gedurende een, twee of drie jaar lid is van de CVP, beschikt men over één, twee of drie stemmen. Waarop heeft de poll betrekking ?

De deelnemers aan de poll zijn alleen gemachtigd om de kandidaten aan te duiden, die de eerste vijf plaatsen voor de Kamer zullen bezetten. Over de rangschikking van deze kandidaten kunnen zij zich niet uitspreken.

Om geldig te stemmen beschikken de deelnemers over twee mogelijkheden :

— ofwel brengen zij hun stem uit **bovenaan de modellijst**, waardoor men dus zijn goedkeuring hecht aan de rangorde, die door het **Hoofdbestuur** bepaald werd ;

— ofwel stemmen zij op vijf namen uit de **alfabetische lijst**, wat als een afkeuring van de **modellijst** geïnterpreteerd kan worden.

De modellijst wordt aangenomen wanneer de alfabetische lijst niet de meerderheid der uitgebrachte stemmen behaalt.

Hiermede zijn de formele lijnen aangegeven van het systeem, binnen hetwelk de selectie van kandidaten zich in de CVP situeert. Onmiddellijk valt hierbij de centrale positie van het arrondissementeel hoofdbestuur op. Vandaar het belang om de samenstelling van dit orgaan nader te onderzoeken. Het hoofdbestuur is samengesteld uit :

a) De voorzitter, verkozen door de raad van afgevaardigden (21).

b) Vier en twintig leden, door de raad van afgevaardigden verkozen (minimaal 1 per kanton).

c) Twaalf leden, door de voorzitter en de 24 gekozen leden gecoöpteerd (elk kanton in het totaal minstens 2 leden).

Daarbij komt dat minstens drie vrouwen van het hoofdbestuur moeten deel uitmaken en dat een afgevaardigde van de CVP jongeren gecoöpteerd kan worden.

Essentieel is nu de vraag hoe het feitelijk selectieproces bij de wetgevende verkiezingen 1965 zich ontwikkelde t.a.v. de zojuist geschetste formele structuur. Om deze vraag te beantwoorden, wordt het volledige proces hernomen.

Bij de wetgevende verkiezingen van 1961 behaalde de CVP — arrondissement Leuven

4 kamerzetels (Eykens-Hermans-Devos — De Rijck) en 2 rechtstreeks verkozen senatoren (Delport en Van der Borght). Terwijl de vier kamerleden opnieuw kandidaat zijn voor een parlementair mandaat, wensen de twee senatoren hun mandaat niet te verlengen en trekken zich terug.

Ofschoon hierdoor in het bijzonder voor de senaatslijst een selectieprobleem ontstaat, niettemin is het onbetwistbaar zo dat deze gebeurtenis een aantal reperkussies heeft op de samenstelling van de kamerlijst, wat verder nog zal ter sprake komen.

Bij de aanvang van het selectieproces staat men dus voor volgende situatie : vier verkiesbare plaatsen op de kamerlijst, waarvoor de uittredende mandatarissen opnieuw kandidaat zijn.

Wie draagt de kandidaten voor ?

Zuiver formeel werden in het arrondissement Leuven alleen kandidaten door de partijafdelingen (meestal per kanton) voorgesteld. Feitelijk komen er daarentegen andere instanties in het spel, nl. de bestuursorganen van de standsgroeperingen, die zich in het kader van de CVP niet alleen situeren, maar ook structureren : het Algemeen Christelijk Werkersverbond, de Belgische Boerenbond en het Nationaal Christelijk Middenstandsverbond. Aldus werden door het A.C.W. de Heren Eyskens (Leuven), Henckens (Tienen), Piot (Leuven) en Van Brussel (Aarschot) als kandidaten voor de kamer voorgedragen. De Boerenbond stelde Juffrouw Devos (Kortenaken) voor, het NCMV de Heer Hermans (Diest).

Naast deze zes kandidaten van de standsorganisaties werden bovendien de volgende kandidaten door afdelingen voorgedragen :

— De Vlies (Leuven) : lid van de COO te Leuven en kandidaat van de burgerij, die bovendien op een aantal ACW-leden in het hoofdbestuur kon rekenen.

— De Rijck (Heverlee) : uittredend mandataris, burgemeester van Heverlee, kandidaat van de burgerij.

— de Vleeschauer (Kortenberg) : vroeger kamerlid, die ook in 1961 als kandidaat werd voorgedragen maar van de kandidatenlijst verdween door een veto van het Nationaal Komitee.

— Van Waterschoot (Korbeek-lo) : voorge-

dragen door de afdeling Korbeek-lo en Kessel-lo en wiens kandidatuur sterk werd gesteund door de nationale partij-instanties.

Aldus waren er initiaal 10 kandidaten voor vier verkiesbare plaatsen. Aan het hoofdbestuur kwam het toe deze kandidaten in een modellijst te rangschikken, modellijst die dan achteraf samen met een alfabetische lijst aan de poll zou onderworpen worden. Dit hoofdbestuur, waarvan de statutaire samenstelling hoger reeds werd aangeduid, telt voor het arrondissement Leuven 46 leden met inbegrip van de politieke mandatarissen. De samenstelling van het hoofdbestuur wordt door twee factoren gekenmerkt :

— de machtspositie van het kanton Leuven. Dit kanton heeft bijna de helft (46 %) der mandaten in het hoofdbestuur, waaruit onmiddellijk de zwakere positie van de andere kantons blijkt ;

— ofschoon niet alle leden van het hoofdbestuur formeel tot een bepaalde standsorganisatie behoren, is dit voor het grootste deel onder hen het geval. Aldus zijn de drie standsorganisaties op een ongeveer gelijkwaardige wijze in het hoofdbestuur vertegenwoordigd.

Deze twee factoren leiden tot de hypotese dat bij de samenstelling van de modellijst twee bepalende criteria elkaar zullen doorkruisen, nl. het behoren tot een standsorganisatie en het regionale criterium.

Met het oog op de samenstelling van de kandidatenlijst, kwam het hoofdbestuur een eerste maal samen op 26 maart 1965. Aangezien de vier uittredende kamerleden opnieuw kandidaat waren, is het niet zonder belang de rangschikking van de kandidaten bij de voorgaande verkiezingen even na te gaan.

In 1961 was de situatie als volgt :

Kamer :

1. Eyskens (Leuven, ACW).
2. Hermans (Diest, NCMV).
3. Devos (Kortenaken, BB).
4. De Rijck (Heverlee, Burgerij).

Senaat :

1. Delporte (Tienen, ACW).
2. Vander Borght (Aarschot, BB).

Samengevat beschikte het ACW en de BB elk over twee mandatarissen, het NCMV en de burgerij elk over één. Of, rekening houdend met het regionaal criterium : Leuven telde twee mandatarissen, Diest, Tienen, Aarschot en Zoutleeuw (kantons) elk één.

Door het wegvallen van de twee senatoren kwamen twee plaatsen vrij, waarvoor volgens de gestelde hypotese in aanmerking kwamen : ACW en BB eensdeels, Tienen en Aarschot anderdeels. Dit was de gegeven situatie, waarvoor het hoofdbestuur zich geplaatst zag. Onmiddellijk bleek dat er een vrij algemene consensus bleek te bestaan om drie van de vier uittredende kamerleden een nieuw mandaat te verlenen of m.a.w. deze op een verkiesbare plaats te rangschikken. Aldus behield de Heer Eyskens de eerste plaats en Jufvrouw Devos de derde plaats op de kamerlijst (idem als in 1961) en werd de Heer Hermans lijstaanvoerder voor de senaat. T.a.v. het vierde uittredend kamerlid, de Heer De Rijck waren de meningen zeer sterk verdeeld, wat zijn verklaring vindt in twee factoren : in de eerste plaats was de partij politieke positie van de Heer De Rijck, als CVP burgemeester van Heverlee, door het succesvol optreden van een katholieke Scheurlijst (Patargent) bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1964 aangetast ; in de tweede plaats werd de positie van de Heer De Rijck aangetast door het opkomen van kandidaat De Vlies, die zich tot een identiek kiezerspubliek als de Heer De Rijck richtte, nl. de Leuvense burgerij, en die bovendien ook in het ACW een aantal sympatizanten telde.

Tussen deze twee kandidaten zou trouwens de strijd om de vierde plaats op de kamerlijst gaan. De tweede plaats op de kamerlijst was dus nog vakant. Wie kwamen hiervoor het meest in aanmerking? Zoals hoger aangeduid waren ditvoornamelijk ACW en BB-kandidaten uit Tienen en Aarschot. Aldus kwamen in eerste instantie als kandidaten in aanmerking : de Heren Henckens (Tienen) en Van Brussel (Aarschot), beiden ACW. De Boerenbond had voor de kamer naast juffrouw Devos geen andere kandidaat, maar wel voor de senaat nl. de Heer Lagae (Leuven). Ofschoon de Heer Lagae niet uit één van de nog te vertegenwoordigen kantons kwam, bleek de standsfaktor genoeg doorslaggevend te zijn om deze kandidaat de tweede plaats op de senaatslijst toe te wijzen. Bijgevolg kwam de tweede plaats op de kamerlijst

praktisch noodzakelijk toe aan een ACW-kandidaat van Tienen of Aarschot, dus ofwel aan Henckens ofwel aan Van Brussel. De positie van de Heer Henckens lag hierbij heel wat gunstiger dan deze van de Heer Van Brussel en hierin speelden o.m. volgende factoren :

— de Heer Henckens was arrondissementeel voorzitter van de CVP en beschikte hierdoor automatisch over een zekere gezagspositie in de partij, in het bijzonder dan in het hoofdbestuur ;

— eerste plaatsvervanger voor de kamer in 1961 had de Heer Henckens een aanzienlijk aantal voorkeurstemmen (1008) op zijn naam weten te behalen, waardoor hij ook bij de kiezers reeds in zekere mate ingeburgerd was ;

— het kanton Tienen kende in het hoofdbestuur een relatief sterkere vertegenwoordiging dan het kanton Aarschot ;

— de kandidatuur van de Heer Henckens werd door enkele gezagsfiguren uit de partij gesteund (o.m. door twee uittredende mandatarissen).

Deze vier factoren speelden ongetwijfeld een belangrijke rol in de uiteindelijke toewijzing van de tweede plaats op de type-lijst aan de Heer Henckens.

Bleef dus nog slechts de vierde plaats toe te wijzen, waarvoor in theorie nog zes kandidaten in aanmerking kwamen, nl. De Rijck, De Vlies, de Vleeschauwer, Piot, Van Brussel en Van Waterschoot. De Heren Piot en Van Brussel, ACW-kandidaten, bleven onmiddellijk buiten beschouwing omdat het ACW reeds twee van de drie kamerzetels in handen had. T.o.v. de Heer de Vleeschauwer bestond een veto van het Nationaal Komitee, terwijl de Heer Van Waterschoot slechts op een geringe steun in de partij kon rekenen. In feite bleven dus alleen de Heren De Rijck en De Vlies als reële kandidaten over, die beiden de Leuvense burgerij als elektorale vertrekbasis kenden. Een beslissing over de vierde plaats werd op deze eerste vergadering niet genomen.

Het hoofdbestuur kwam vier dagen later, nl op 30 april 1965 opnieuw samen om de modellijst definitief op te stellen.

Een eerste belangrijk feit was het verzoek van de Heer Eyskens om van de kamerlijst verwijderd te worden en over te kunnen gaan naar de senaats-

lijst. Deze vrij onverwachte beslissing ontmoette geen verzet in het hoofdbestuur en de Heer Eyskens werd bijgevolg lijstaanvoerder voor de senaat. De Heer Hermans ging terug naar de kamerlijst en nam er de plaats van de Heer Eyskens in. Hoe werd het probleem van de vierde plaats nu opgelost? Zoals hoger aangeduid bleven alleen de Heren De Vlies en De Rijck als effectieve kandidaten voor deze plaats over. Ofschoon beiden woordvoerders en kandidaten van de burgerij en hogere middenstand, genoten zij beiden bovendien enige steun in ACW-kringen: de Heer De Rijck vooral in de persoon van de Heer Eerdeken, zijn voorganger als burgemeester te Heverlee. Over de vierde plaats werd gestemd: de Heer De Vlies behaalde de meeste stemmen. Deze laatste kwam dus op de vierde plaats, terwijl de Heer De Rijck de vijfde plaats aanvaardde. Bij de globale stemming over de modellijst ging de Heer De Rijck, hierin gesteund door een aantal leden van het hoofdbestuur, in oppositie. Deze houding hield verband met het volgende: op de kamerlijst maakte de Heer De Rijck praktisch geen kans om nog verkozen te worden. Voor de senaat bestond er integendeel nog een mogelijkheid: door het wegvallen van de provinciale senator De Smet (Leuven — burgerij) kwam er een mandaat vrij, waarvoor als kandidaten de Heren Van Waterschoot (na de mislukking voor de kamerlijst) en Smets (burgemeester van Leuven) werden genoemd. De oppositie-houding van de Heer De Rijck was dus o.i. niet gericht tegen de toewijzing van de vierde plaats op de kamerlijst aan een andere kandidaat dan hemzelf, maar was bedoeld om zijn kandidatuur voor het mandaat van provinciaal senator door het hoofdbestuur te doen aanvaarden. De positie van de Heer De Rijck in dit orgaan bleek sterk genoeg te zijn om het te halen op de twee eerst-genoemde kandidaten. Op deze manier aanvaardde de Heer De Rijck uiteindelijk de vijfde plaats en was de modellijst dus samengesteld als volgt:

1. Hermans (Diest, NCMV).
2. Henckens (Tienen, ACW).
3. Devos (Kortenaken, BB).
4. De Vlies (Leuven, Burgerij).
5. De Rijck (Heverlee, Burgerij).

Deze lijst werd voorgelegd aan en goedgekeurd door de arrondissementale raad van afgevaardigden op 10 april 1965. Een dag later werd de sta-

tutair-verplichte poll ingericht in het arrondissement.

Aan de poll-verrichtingen mag deelgenomen worden door alle CVP-leden van het arrondissement, nl. 7.314 in het totaal. Vijf duizend acht honderd en drie stemmen werden uitgebracht, wat echter niet beduidt dat er evenveel personen aan de poll zouden deelgenomen hebben, aangezien er een meervoudig stemrecht bestaat in het arrondissement. Berekend aan een gemiddelde van 2,2 stemmen per deelnemer (22) betekent dit een deelname van ± 2.638 leden of 36% van het totaal aantal aangesloten leden of 3% van het totaal aantal op de CVP uitgebrachte stemmen in 1965. Waarover dienden de deelnemers aan de poll zich uit te spreken? Twee lijsten werden voorgelegd: de modellijst en een alfabetische lijst, waarop de namen van Piot, Van Brussel en de Vleeschauwer voorkwamen naast de vijf namen van de modellijst. Ofwel stemde men op de modellijst, ofwel duidde men vijf namen aan op de alfabetische lijst. Wanneer deze laatste lijst niet de meerderheid der uitgebrachte stemmen behaalt, dan wordt de modellijst aangenomen.

Welk was de uitslag van de poll?

De modellijst kreeg 1919 stemmen of 35,1%. Op de alfabetische lijst werden 3.539 stemmen uitgebracht of 64,9%, waarbij de voorkeurstemmen als volgt verdeeld waren:

1. Devos		2.848
2. Piot		2.632
3. Henckens		2.622
4. Hermans		2.394
5. Van Brussel		2.186
6. De Rijck		2.097
7. De Vlies		1.647
8. de Vleeschauwer.		1.281

Bij deze rangschikking naar voorkeurstemmen zijn twee belangrijke vaststellingen te maken:

— de kandidaten, die door een standsorganisatie werden voorgedragen, bezetten de eerste vijf plaatsen, terwijl de kandidaten zonder steun van een bepaalde organisatie de laatste drie plaatsen innemen. Hieruit blijkt dat de selectie, die aan de top hoofdzakelijk in functie van de standsorganisaties werd doorgevoerd, op gelijkaardige wijze door de gewone leden gebeurt.

M.a.w. kandidaten zonder de steun van een standsorganisatie maken opmerkelijk minder kans voor een gunstige rangschikking dan kandidaten die wel een dergelijke steun genieten ;

— waar drie van de vier kandidaten met een verkiesbare plaats op de modellijst ook op de alfabetische lijst een verkiesbare plaats innamen en de vierde kandidaat om de zojuist vermelde reden zijn verkiesbare plaats verloor, kwam thans de Heer Piot op de tweede plaats. De Heer Piot was ACW kandidaat Leuven en full-time-medewerker op de nationale studiedienst van de partij (CEPESS). Deze drie identificatiegegevens (ACW — Leuven — CVP) verklaren wellicht voor een gedeelte zijn poll-succes. Daarnaast moet er echter op gewezen worden op een stilzwijgende overeenkomst in het hoofdbestuur wat betreft de toewijzing der mandaten : 2 ACW, 2 BB, 1 NMCV en 1 burgerij, waardoor het onmogelijk bleek te zijn, na de overgang van de Heer Eyskens naar de senaat, een tweede ACW-kandidaat op de kamerlijst te brengen. Met deze interne verdeling werd door de gewone leden geen rekening gehouden en werd er alleen vanuit en voor de eigen groepssituatie gestemd.

Aangezien de alfabetische lijst de meerderheid der uitgebrachte stemmen had behaald, kon de modellijst *schijnbaar* moeilijk gehandhaafd blijven. De eerste vijf plaatsen op de kamerlijst zouden dus ingenomen worden door de vijf kandidaten met het grootst aantal voorkeurstemmen op de alfabetische lijst. De rangschikking bleef echter, krachtens art. 9 van het poll-reglement, aan het hoofdbestuur voorbehouden.

Wellicht hiertoe gestimuleerd door de twee meest benadeelde kandidaten (De Vlies en De Rijck) besliste het hoofdbestuur echter de modellijst te handhaven, dit met 20 tegen 13 stemmen. Door het bekend geraken in de krant van de uitgebrachte voorkeurstemmen, ziet het hoofdbestuur zich genoodzaakt de genomen beslissing te verantwoorden. Het ging hierbij uit van volgende redenering : de leden die akkoord gingen met de kandidaten op de modellijst, stemden op deze lijst en niet op de alfabetische lijst. Wanneer men nu de individuele voorkeuorde van de leden voor de verschillende kandidaten wil bepalen, dan mag men zich hierbij niet beperken tot de uitgebrachte voorkeur op de alfabetische lijst, maar dient hierin de globale voorkeur voor de

modellijst op een bepaalde manier verwerkt te worden. Hoe kan nu de individuele voorkeur uit de globale voorkeur afgewogen worden ? Naar de mening van het hoofdbestuur kan dit best gebeuren door aan elk kandidaat op de **modellijst** de **modellijststemmen** toe te bedelen in **verhouding** tot zijn plaats op deze lijst. Konkreet kwam dit hierop neer dat elke kandidaat zijn **voorkeurstemmen** kreeg plus de stemmen op de **modellijst** uitgebracht, vermenigvuldigd met een **coëfficiënt** omgekeerd evenredig met de plaats op de **modellijst**. Door deze wiskundige bewerking diende men kwasi-noodzakelijk terug de rangschikking van de modellijst te bekomen. Dit bleek inderdaad het geval te zijn.

1. Hermans : $2.394 + (1.919 \times 5) = 11.989$.
2. Henckens : $2.622 + (1.919 \times 4) = 10.298$.
3. Devos : $2.848 + (1.919 \times 3) = 8.605$.
4. De Vlies : $1.647 + (1.919 \times 2) = 5.485$.
5. De Rijck : $2.097 + (1.919 \times 1) = 4.016$.

De lijst die initiaal door het hoofdbestuur van 42 mensen samengesteld was, bleef dus na de poll behouden en werd voor de wetgevende **verkiezingen** ingediend. Geen enkele van de overige drie kandidaten wensten de lijst verder met hun naam aan te vullen. Twee onder hen, nl. de Heren Piot en Van Brussel gaven de voorkeur aan een plaats op de lijst der plaatsvervangers. Aangezien het kanton Aarschot onvoldoende aan bod was gekomen bij de samenstelling van de lijst der titelvoerders, werd de Heer Van Brussel (Aarschot) eerste plaatsvervanger voor de kamer. Tenslotte nam het hoofdbestuur de formele beslissing (18 voor — 14 tegen) de Heer De Rijck als enige kandidaat voor het mandaat van provinciaal senator voor te dragen.

De CVP behaalde bij de verkiezingen vier kamerzetels :

Juffrouw Devos en de Heer Hermans hernieuwden hun mandaat, de Heren Henckens en De Vlies waren nieuw verkozenen.

Besluit.

1° De selectie van de kandidaten voor de wetgevende verkiezingen dient in de CVP statutair door de partijleden te gebeuren.

Hiertoe moet op een verplichte wijze een poll ingericht worden, waardoor de leden de kandida-

ten voor de verkiesbare plaatsen kunnen aanduiden. Inzake de rangschikking van de kandidaten zijn de partijleden echter niet bevoegd, aangezien dit voorbehouden blijft aan het hoofdbestuur, een orgaan van 42 leden dat voor een gedeelte door de raad van afgevaardigden van de plaatselijke partijafdelingen verkozen wordt.

2° Het hoofdbestuur heeft o.i. het belangrijkste aandeel in het selectieproces aangezien het niet alleen beslist wie waar op de lijst komt, maar ook in sterke mate bepaalt wie op de lijst komt. Het hoofdbestuur stelt immers op eigen initiatief een modellijst op, waarin de kandidaten reeds in nuttige orde gerangschikt zijn. Onmiskenbaar komen hiervoor in eerste instantie kandidaten in aanmerking, die ofwel zelf in het hoofdbestuur zetelen, ofwel de steun genieten van een belangrijk aantal bestuursleden. Daarnaast gaat van een modellijst een richtinggevende impuls uit bij de poll-verrichtingen : 1.919 individuen verleenden immers hun goedkeuring aan deze lijst. Tenslotte beschikt het hoofdbestuur over voldoende armslag om de modellijst te handhaven bij een — t.a.v. de modellijst — negatieve poll-uitslag. Bv : wanneer de kopman van de modellijst op de alfabetische lijst slechts 644 voorkeurstemmen had bekomen, — d.i. de helft van het aantal voorkeurstemmen behaald door de laatste kandidaat op de alfabetische lijst —, zelfs in dat extreem geval zou de kopman zijn plaats op de modellijst behouden hebben na de gewogen stemverdeling door het hoofdbestuur.

Eenmaal vastgesteld zijnde dat het zwaartepunt van het selectieproces in het hoofdbestuur is gelegen, en niet bij de gewone partijleden, moet men besluiten dat de kandidatenselectie in de CVP Leuven oligarchische karaktertrekken vertoont.

3° Zelfs indien de uiteindelijke beslissing zich bij de gewone partijleden zou situeren, dan nog zou het selectieproces oligarchisch getint zijn. Aan de poll werd inderdaad slechts deelgenomen door 3 % van het totaal aantal CVP kiezers bij de verkiezingen in 1965. De overige 97 % bekrachtigden tijdens de verkiezing een beslissing, die zonder hun medewerking reeds vroeger tot stand was gekomen.

4° De eerste drie van de vier verkiesbare plaatsen werden ingenomen door kandidaten die niet alleen tot een bepaalde standsorganisatie in het kader van de partij behoren, maar bovendien door deze

organisaties als kandidaten vooruitgeschoven waren. Dit is het gevolg van de partijstructuur, binnen dewelke de drie standsorganisaties niet zomaar naast elkaar voorkomen, maar een geïntegreerd systeem uitmaken. Deze systeemvorming komt op het bestuursvlak tot uiting in de onderlinge consensus t.a.v. het aantal en de plaats der verschillende kandidaten. Wie buiten het systeem valt of er zich moeilijk in kan handhaven, beschikt uiteraard over geringere kansen om een verkiesbare plaats te bezetten. T.a.v. dit geïntegreerd systeem heeft het regionaal criterium een sekundaire betekenis. Op het vlak van de gewone partijleden blijft dit systeem als selectiekriterium gelden, maar het is niet langer geïntegreerd, d.w.z. dat de gedraging van het partijlid nog steeds initiaal bepaald wordt door het behoren tot een bepaalde standsorganisatie, maar dat er in deze gedraging niet meer strikt rekening wordt gehouden met het bestaan van andere standsorganisaties. Op het vlak van de CVP-kiezer wordt de integratie nog minder uitgesproken aangezien het regionaal criterium hier zeer sterk aan betekenis wint cfr. de uitgebrachte voorkeurstemmen, waaruit telkens kan afgeleid worden uit welk kanton de kandidaat afkomstig is.

5° Ofschoon niet kan uitgemaakt worden hoe de selectie van de kandidaten in de standsorganisaties precies gebeurde, niettemin mag verondersteld worden dat ook hier slechts een gering aantal personen bij betrokken zijn gezien de afwezigheid van formele, te verifiëren beslissingen ter zake.

6° Het voorkomen op de alfabetische lijst van een kandidaat, waartegen het Nationaal Komitee een veto had uitgesproken, wijst o.i. op twee aspecten : eensdeels beschikken de nationale partijorganen theoretisch en statutair over de macht om in het selectieproces een bepalende rol te spelen ; anderdeels bezitten feitelijk de arrondissementele organen de eksklusieve macht om aan dit proces vorm en inhoud te geven. Voorstellen om aan het Nationaal Komitee een grotere statutaire bevoegdheid te verlenen i.v.m. de samenstelling van de kandidatenlijsten, werden op het CVP-kongres te Luik op 18 en 19 december 1965 met een grote meerderheid door de arrondissementen afgewezen.

De arrondissementen blijven dus een zeer grote autonomie beschikken, waardoor de selectie der kandidaten praktisch volledig buiten het bereik der nationale partijorganen blijft.

2. De Belgische Socialistische Partij (BSP).

Voor de BSP zijn alle beschikkingen i.v.m. de selectie van kandidaten voor de wetgevende verkiezingen vastgelegd in de « Statuten van de BSP — Arrondissementsfederatie Leuven » (23).

Volgens art. 42 van deze statuten bepaalt het arrondissementskongres drie maanden vóór de wetgevende verkiezingen de modaliteiten die gevolgd moeten worden met het ook op de samenstelling van de kandidatenlijsten. De organisatie van een poll of m.a.w. de raadpleging van de partijleden over de samenstelling van de kandidatenlijsten is niet statutair verplicht (dit in tegenstelling met de CVP).

Wie kan kandidaten voordragen ?

Normaal zijn het alleen de gemeentelijke partijafdelingen (voorzitter en secretaris), die bevoegd zijn om kandidaten voor te dragen.

Art. 53 voorziet hierop echter een afwijking, waar gezegd wordt dat aanvullende kandidaten en plaatsvervangers door het federaal bestuur kunnen aangeduid worden. De partijafdelingen hebben niet alleen het recht kandidaten voor te dragen : zij zijn bovendien verplicht elke kandidatuur aan het federaal bestuur door te geven, wanneer de betrokken kandidaat aan volgende voorwaarden voldoet :

— actief lid zijn van de Partij sedert 5 jaar en het arrondissement daadwerkelijk bewonen ;

— sedert vijf jaar lezer zijn van de officiële partijtijpers ;

— sedert minstens vijf jaar lid zijn van de sociale en kulturele groepen aangesloten bij de Partij en koper zijn bij de socialistische coöperatieven, aangesloten bij het Algemeen Coöperatief Verbond, voor een som van ten minste 3.500 F per gezinslid en per jaar (in uitzonderlijke gevallen kan ten aanzien van deze laatste voorwaarde een afwijking toegestaan worden door het federaal bestuur).

De aldus weerhouden kandidaten moeten door het arrondissementskongres aanvaard worden en hiertoe dienen zij de meerderheid van de stemmen der aanwezige afgevaardigden te behalen.

Wanneer het arrondissementskongres beslist tot de inrichting van een poll, dan treden er een nieuwe reeks van statutaire regels in werking.

1. In de eerste plaats zal het arrondissementskongres bepalen voor hoeveel kandidaten er zal gepollt worden en tot welk cijfer zal gerangschikt worden.

2. De volgorde van de kandidaten op de polllijst wordt bij loting bepaald.

3. Om de kandidaturen te rangschikken moet de poller naast de naam van de kandidaat met een cijfer aanduiden welke plaats hij hem wil toekennen (b.v. 1ste, 2de, ... tot n^{de} plaats, zoals volgens punt 1 werd vastgelegd).

Voor het depouilleren der resultaten en het toewijzen der plaatsen, gaat men als volgt te werk : men berekent het totaal aantal stemmen, dat elke kandidaat voor rang 1 of de eerste plaats bekomen heeft. Vervolgens maakt men voor elke kandidaat het totaal der uitgebrachte stemmen op rang 1 en 2 (eerste en tweede plaats). Daarna $1 + 2 + 3$, tot $1 + 2 + \dots + n$, zijnde de laatste rang of plaats die volgens punt 1 aan de poll onderworpen werd.

De kandidaat die de absolute meerderheid (helft plus één) der stemmen behaalt in rang 1 of met cijfer 1, zal de eerste plaats bekleden. De kandidaat die deze meerderheid behaalt in rangen $1 + 2$, wordt tweede gerangschikt, in rangen $1 + 2 + 3$ wordt derde, enz.

Indien er nu geen enkele kandidaat is die de vereiste meerderheid heeft bekomen voor een bepaalde rang of plaats, dan worden de cijfers uitgebracht op de daaropvolgende rangen of plaatsen bijgeteld.

4. De kandidatenlijst, die aldus werd samengesteld, kan niet meer worden gewijzigd, tenzij met instemming van de kandidaten (cfr. infra).

Essentieel is ook hier weer het toetsen van dit formeel-statutair kader aan het feitelijk selectieproces.

Men kan 3 perioden onderscheiden :

A. VOOR DE POLL.

Op 31 januari 1965 kwam het arrondissementskongres samen om zich uit te spreken over de voorgedragen kandidaturen en om de modaliteiten te bepalen voor de samenstelling van de kandidatenlijst.

In het arrondissementkongres zijn de afgevaardigden van de plaatselijke afdelingen opgenomen. De afdelingen hebben recht op

- één afgevaardigde voor minimum 10 tot 35 leden ;
- twee afgevaardigden voor 36 tot 100 leden ;
- drie voor 101 tot 200 leden ;
- één afgevaardigde meer per 100 leden of gedeelte ervan.

Het arrondissementkongres omvatte in 1965 178 afgevaardigden, die zich over de verschillende kantons als volgt verspreidden :

Leuven	55
Haacht	25
Tienen	24
Diest	22
Aarschot	20
Landen	14
Glabbeek	9
Zoutleeuw	9

Deze 178 afgevaardigden worden nog aangevuld met 21 leden van het federaal bestuur, dat jaarlijks door het arrondissementkongres verkozen wordt en waarvan de samenstelling de volgende is :

Leuven	8
Haacht	3
Tienen	2
Aarschot	2
Diest	2
Landen	2
Glabbeek	1
Zoutleeuw	1

Het federaal bestuur geeft dus een vrij representatieve afspiegeling van de samenstelling van het arrondissementkongres. In beide organen neemt het distrikt Leuven een centrale (machts) positie in.

Op het arrondissementkongres van 31 januari 1965 waarvoor een zeer hoge participatiegraad ($\pm 95\%$) genoteerd werd, stelde het federaal bestuur een modellijst voor en deed het voorstel om t.a.v. deze modellijst een poll te organiseren. In

deze modellijst had het federaal bestuur de kandidaten gerangschikt vanaf de tweede plaats : het arrondissementkongres van mei 1962 had immers reeds bepaald dat bij de volgende wetgevende verkiezingen de Heer A. Vranckx *buiten poll* op kop van de kamerlijst zou geplaatst worden.

Ter verklaring dient hieraan toegevoegd te worden dat in 1962 de BSP-kopman voor de kamer, de Heer Tielemans, overleed, die de centrale spil van de BSP in het arrondissement Leuven was.

Aangezien op dat ogenblik geen enkele kandidaat uit de partijfederatie in aanmerking kwam om de rol van de Heer Tielemans over te nemen, deed men beroep op de Heer Vranckx, hoogleraar aan de RU te Gent en tot in 1962 lid van de Raad van State.

Noch de kandidatuur, noch de plaats *buiten poll* van de Heer Vranckx werd in het kongres van 1965 opnieuw ter sprake gebracht. Het kongres sprak zich echter kwasi-unaniem uit tegen het voorstel van het federaal bestuur en besliste de poll-lijst door loting samen te stellen.

De tweede taak van het kongres bestond erin de voorgedragen kandidaten goed of af te keuren. In het totaal werden 8 kandidaten voorgedragen. Aangezien de BSP-Leuven bij de wetgevende verkiezingen in 1961 voor de kamer twee verkozenen telde, kwam dit in feite neer op 8 kandidaten voor 1 verkiesbare plaats (de Heer Vranckx *buiten poll* op de eerste plaats was in feite reeds verkozen). Deze kandidaten waren :

— *Boël, H.* : advocaat, burgemeester van Tienen, stond in 1961 op de vierde plaats voor de kamer. Werd voorgedragen door de afdelingen Tienen, Zoutleeuw, Oplinter, Boutersem, Wommersom.

— *Bogaerts, A.* : bediende, schepen van Boortmeerbeek, provinciaal raadslid, partij-secretaris kanton Haacht. Werd voorgedragen door de afdelingen Haacht, Boortmeerbeek, Hever, Wespelaar.

— *Dewit, G.* : handelaar, zoon van de vroegere arrondissementele secretaris, die in 1961 de derde plaats voor de kamer bekleedde, maar intussen overleed. Voorgedragen door Leuven.

— *Feyaerts, G.* : gepensionneerd onderwijzer, voorzitter BSP-afdeling Wezemaal, lid van de COO. Voorgedragen door Wezemaal.

— *Geets, F.* : onderwijzer, gemeenteraadslid te Herent, partijsecretaris afdeling Herent. Voorgedragen door Herent.

— *Gilis, R.* : hoofd van de socialistische mutualiteit te Diest, lid COO Diest, zoon van de provinciale senator (1961), die tijdens zijn mandaat overleed. Voorgedragen door Diest, Kaggevinne, Webbekom, Scherpenheuvel.

— *Grandjean, J.* : bediende van de socialistische mutualiteit, gemeenteraadslid Aarschot, penningmeester BSP afdeling Aarschot, uittredend volksvertegenwoordiger, aangezien hij, als eerste plaatsvervanger in 1961, bij het overlijden van de Heer Tielemans het mandaat van deze laatste overnam. Voorgedragen door Aarschot, Rillaar, Langdorp en Tervuren.

— *Wouters, F.* : schepen van Tremelo, hoofd van de socialistische mutualiteit in het kanton Haacht, partijsecretaris afdeling Tremelo. Voorgedragen door Tremelo.

Bij deze kandidatenlijst drie opmerkingen :

1° Van de acht kandidaten zijn er zes die ofwel in de partij zelf, ofwel in één van de deelorganisaties van de partij een leidinggevende positie innemen. De rekrutering van de kandidaten schijnt dus voornamelijk te gebeuren onder de militante leden van de partij, die zich voor de partij bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt.

2° Drie van de acht kandidaten zijn op directe of indirecte wijze verbonden met vroegere mandatarissen of kandidaat-mandatarissen : de Heer Boel, stagiair-advokaat bij volksvertegenwoordiger Tielemans, de Heer Dewit en de Heer Gilis, waarvan de vader in 1961 respectievelijk kandidaat-volksvertegenwoordiger en senator was. Persoonlijke bindingen of contacten spelen dus blijkbaar eveneens bij de rekrutering.

3° Vier kandidaten worden slechts door hun eigen afdeling voorgedragen, terwijl de andere vier op meerdere afdelingen kunnen steunen. De vraag kan gesteld worden of de breedte van de vertrekbasis van een bepaald kandidaat bepalend is voor het al of niet bekomen van een gunstige plaats op de lijst.

Deze acht voorgedragen kandidaten bekwamen allen de meerderheid op het arrondissementscongres en werden dus aan de poll onderworpen.

B. DE POLL.

De poll werd in alle afdelingen ingericht op 14 februari 1965. Tot de poll werden alle leden toegelaten, die minstens één jaar aangesloten waren bij de BSP en hun lidgeld betaald hadden.

Aldus kwamen er 7.702 leden in aanmerking voor de poll, hetzij 12,3 % van het totaal aantal BSP stemmers bij de verkiezingen in 1961. Van deze 7.702 namen er 4.532 deel aan de poll voor de kamer, hetzij 58,8 % van het totaal aantal stemgerechtigde leden, hetzij 8 % van het totaal aantal BSP stemmers in 1965.

De volgorde van de kandidaten werd door het lot bepaald en de kandidaten werden in ster-vorm op de poll-brief geplaatst.

De poll gaf de volgende resultaten :

Rangorde der kandidaten	Bekomen rang	Aantal stemmen voor de bekomen rang plus de voorgaande rangen
1. Boel (Tienen)	3	2.365
2. Grandjean (Aarschot) .	4	2.540
3. Gilis (Diest)	4	2.415
4. Feyaerts (Wezemaal) .	4	2.355
5. Dewit (Leuven)	4	2.111
6. Wouters (Tremelo) . .	4	1.892
7. Bogaerts (Haacht) . .	4	1.759
8. Geets (Herent)	4	1.752

Geen enkele kandidaat behaalde de absolute meerderheid op rang 1 ; evenmin was dit het geval voor rang 2. De Heer Boel behaalde de vereiste meerderheid op rang 3 door samentelling van de stemmen, uitgebracht op zijn naam, van rang 1 + 2 + 3. Idem voor de Heren Grandjean, Gilis en Feyaerts die de meerderheid behaalden in rang vier door samentelling van hun stemmen op rang 1 + 2 + 3 + 4. In de aldus bekomen rangschikking schuiven alle kandidaten een plaats op ten voordele van de Heer Vranckx, die lijst-aanvoerder voor de kamer werd. De twee verkiesbare plaatsen werden dus ingenomen door de Heer Vranckx (Leuven) en de Heer Boel (Tienen).

Uit deze poll-resultaten kunnen o.i. volgende conclusies afgeleid worden :

1° De vier kandidaten, welke uitsluitend door hun eigen afdeling voorgedragen werden, bezetten respectievelijk de 4e, 5e, 6e en 8ste plaats, dus

op één na de laatste vier plaatsen. De Heer Bogaerts, voorgedragen door Haacht, Boortmeerbeek, Hever en Wespelaar betekent op de 7de plaats een uitzondering. Niettemin kan als hypothesis vooruitgeschoven worden dat de breedte van de vertrekbasis van een kandidaat bepalend is voor de plaats, die hij op de lijst zal innemen.

2° Deze hypothesis wordt in zekere zin bevestigd door het feit dat de kandidaten van de drie belangrijkste kantons (Tienen, Aarschot, Diest cfr. samenstelling arrondissementkongres) de eerste drie plaatsen innemen op de kandidatenlijst.

3° Anderdeels moet er op gewezen worden dat de kandidaten van Leuven en Haacht, die nochtans op een ruime vertrekbasis konden rekenen (de twee belangrijkste kantons in het arrondissementkongres) er niet in geslaagd zijn op één der eerste vier plaatsen beslag te leggen. Het falen van de Leuvense kandidaat kent wellicht een dubbele oorzaak : eensdeels kende de betrokken kandidaat geen directe bindingen met het militante kader van de partij, waarover de meeste andere kandidaten wel beschikten ; anderdeels speelt ongetwijfeld het feit dat de Leuvense BSP-pollers reeds over een « zekere » kandidaat beschikten in de persoon van de Heer A. Vranckx, die een bijzondere sympathie geniet in het Leuvense (24). Het arrondissement kon bijgevolg moeilijk door twee « Leuvense » mandatarissen vertegenwoordigd worden.

Van zijn kant blijkt de kandidaat, voorgedragen door Haacht, Boortmeerbeek, Hever en Wespelaar, niet op de onverdeelde steun van zijn geografische vertrekbasis te kunnen rekenen : het kanton Haacht telt immers 25 afgevaardigden in het arrondissementkongres en is hierdoor voor de BSP het tweede belangrijkste kanton van het arrondissement. Dit zou normaal in de poll-uitslag tot uiting moeten komen, maar dit is niet het geval. Een verklaring zou kunnen gevonden worden in een geringere deelname-graad aan de pollverrichtingen door Haacht. De desbetreffende gegevens tonen echter aan dat het kanton Haacht één der hoogste deelnamecoëfficiënten van het arrondissement kende (92 %). Het ontbreken van een totale consensus vanwege Haacht t.o.v. deze kandidaat kan dus wel enige verklaring verschaffen. Bovendien — en dit is een tweede belangrijke faktor — werd de geografische vertrekbasis van

de kandidaat van Haacht aangetast en uitgehold door het opkomen van een kandidaat in Tremelo, vlak bij Haacht gelegen. Deze laatste kandidaat genoot ruime steun en sympathie in het kanton Haacht, wat bevestigd wordt door het aantal voorkeurstemmen op zijn naam, in het kanton Haacht bij de verkiezingen : 1.260 t.o.v. 773 voor de overige 7 kandidaten samen.

4° De uiteindelijke konklusie luidt dan dat de stemming zowel voor de poll als voor de verkiezingen in hoofdzaak lokaal en hoegenaamd niet regionaal of arrondissementeel gebeurt. De breedte van de lokale vertrekbasis is bepalend voor de uiteindelijke plaats op de lijst met het gevolg dat kandidaten van grote lokaliteiten (Leuven, Diest, Aarschot, Tienen) automatisch een ruime voorgrond hebben op andere kandidaten. De geografische faktor speelt dus als criterium bij de selectie der kandidaten.

C. NA DE POLL.

Na de poll kan de kandidatenlijst slechts gewijzigd worden mits toestemming van de betrokken kandidaten. Konkreet komt dit hierop neer dat aan de eerste vier kandidaten op de lijst gevraagd wordt of zij hun plaats willen behouden ofwel eerste plaatsvervanger willen worden. De vier betrokken kandidaten behielden allen hun plaats op de lijst. Kandidaten Dewit en Geets trokken zich terug, terwijl kandidaat Bogaerts eerste plaatsvervanger voor de senaat werd, omwille van het feit dat het kanton Haacht nergens over een gunstig geplaatste kandidaat beschikte. De Heer Feyaerts werd eerste plaatsvervanger voor de kamer en de lijst werd door het federaal bestuur aangevuld met drie kandidaten nl. de Heren Lambrechts en De Paduwa en Mevrouw Tielemans-Smits, weduwe van de overleden mandataris.

Bij de verkiezingen behaalde de BSP twee verkozenen nl. de Heren Vranckx en Boel, die de plaats innamen van de Heren Tielemans (overleden), Feyaerts (J.) (teruggetrokken) en Grandjean (mandataris na het overlijden van Tielemans).

Besluit.

1° De beslissing over de wijze, waarop de BSP-kandidaten voor de wetgevende verkiezingen in

het arrondissement Leuven worden geselecteerd, wordt genomen door een relatief uitgebreid en representatief orgaan — het arrondissementskongres —, waarin alle plaatselijke afdelingen vertegenwoordigd zijn in verhouding tot hun numeriek belang. Dit kongres beschikt eveneens over de macht om voorgedragen kandidaten goed of af te keuren. De nationale organen zijn niet gemachtigd om in dit selectieproces op te treden : de federaties zijn hierin totaal autonoom.

2° Het kongres nam de beslissing bij de samenstelling van de kandidatenlijst alle BSP-leden te betrekken door een poll in te richten. Alle door de afdelingen voorgedragen kandidaten werden aan deze poll onderworpen of m.a.w. geen enkele kandidaat werd uitgesloten. In overeenstemming met deze democratische houding verwierp het kongres een — oligarchisch getint — voorstel van het federaal bestuur om de poll in te richten op een modellijst, door dit laatste orgaan samengesteld.

3° Ditzelfde kongres had echter vooraf de beslissing genomen een kandidaat buiten de poll te plaatsen en dus t.a.v. deze kandidaat de meerderheidsregel niet te laten spelen. In feite kwam dit hierop neer dat de leden slechts de mogelijkheid bezaten om één kandidaat op een verkiesbare plaats aan te duiden.

4° De acht aan de poll onderworpen kandidaten zijn alle actieve en militante leden van de partij. Het is uiteraard slechts deze categorie van leden, die als kandidaat in aanmerking kunnen komen, gezien de gestelde voorwaarden om als kandidaat weerhouden te worden. De partij-faktor speelt dus een determinerende rol.

5° De kandidaten worden voorgedragen als kandidaten van een — ruimere of engere — geografische entiteit in het arrondissement. Aangezien de stemming zowel bij de poll als bij de wetgevende verkiezingen hoofdzakelijk gebeurt in functie van deze geografische faktor, speelt de breedte of uitgebreidheid van de geografische vertrekbasis een beslissende rol in de (nuttige) selectie der kandidaten. M.a.w. de posities en plaatsen van de kandidaten liggen in zekere zin reeds vast vóór de eigenlijke poll-periode.

6° Aan de poll werd deelgenomen door 58 % der BSP-leden wat neerkomt op 8 % van het totaal aantal BSP kiezers bij de verkiezingen van 1965. D.w.z. dat de BSP kiezers twee mandatarissen

hebben verkozen, die door een zeer kleine groep van 8 % voor hen geselecteerd en in zekere zin ook reeds verkozen waren. De resterende 92 % hebben zich slechts aangesloten bij een beslissing, een selectie die reeds veel vroeger gebeurd was en waarbij zij op generlei wijze betrokken zijn geweest.

3. De Partij voor Vrijheid en Vooruitgang (PVV).

In het algemeen deel werd de aandacht reeds gevestigd op het feit dat de wetgevende verkiezingen van 1965 de eerste verkiezingen waren, aan dewelke de PVV als nieuwe politieke partij deelnam. Na de wetgevende verkiezingen van 1961 besliste inderdaad de leiding van de Liberale Partij de partij om te vormen tot de huidige PVV, waarbij vooral een opening naar rechts en een overbrugging van de clericale-anticlericale tegenstellingen werd nagestreefd. De nationale statuten van de partij werden op het kongres van Oostende in mei 1963 goedgekeurd. In deze statuten werden een aantal beschikkingen opgenomen met betrekking tot het opstellen van de kandidatenlijsten voor de wetgevende verkiezingen (25). Twee punten zijn hierin van bijzondere betekenis :

a) De nationale statuten voorzien het poll-systeem als een *mogelijke* manier om de kandidaten voor de parlementaire mandaten in nuttige orde te rangschikken. Het gaat hier echter slechts om een mogelijkheid en hoegenaamd niet om een verplichting, aangezien het aan de arrondissementsfederaties wordt overgelaten om een *selectiesysteem* terzake in de arrondissementele statuten vast te leggen. Wanneer een poll ingericht wordt en indien ten minste 40 % van de ingeschreven leden hieraan hebben deelgenomen, dan kan de aldus samengestelde lijst niet meer gewijzigd of geweigerd worden door de centrale partijorganen, i.c. het Politiek Bureau.

b) De centrale partijorganen, i.c. het Politiek Bureau, kan kandidaten van de lijst weren, nieuwe kandidaten op de lijsten plaatsen, voorgestelde lijsten weigeren (met uitzondering voor het sub a vermelde geval). Een centralisatie van de macht i.v.m. de aanduiding van kandidaten is dus in de PVV onmiskenbaar aanwezig.

Deze centralisatie van de macht, welke in de statuten tot uiting komt, wordt bevestigd en ver-

scherpt door een beslissing van het hoger vermeld kongres van Oostende. Beslist werd namelijk aan de centrale partijorganen en in het bijzonder aan de partijvoorzitter de ruimste volmachten te verlenen bij het opstellen van de kandidatenlijsten voor de eerstvolgende wetgevende verkiezingen. Men wilde door deze beslissing bekomen dat de verschillende tendensen, die zich groepeerden om de PVV te stichten, een representatieve vertegenwoordiging werd verzekerd op de PVV lijsten in de verschillende arrondissementen bij de eerstvolgende verkiezingen. Door de samenstelling van deze lijsten in laatste instantie over te laten hetzij aan de arrondissementale bestuursorganen, hetzij aan de partijleden (via de poll), was het gevaar niet denkbeeldig dat in bepaalde arrondissementen de nieuwe tendensen moeilijk of hoegenaamd niet aan bod zouden kunnen komen. Dit gevaar werd geneutraliseerd door het laatste beslissende woord aan de partijvoorzitter over te laten. Men beseftte evenwel in de PVV dat door deze beslissing een oligarchische gezagsstructuur werd gekreëerd. Vandaar dan ook dat uitdrukkelijk het tijdelijke, het « eenmalige » van deze beslissing werd beklemtoond : de samentrekking van de macht bij de partijvoorzitter betekende slechts een overgangsmaatregel en na de eerstvolgende wetgevende verkiezingen — deze van 1965 dus — zou men het selectieproces der kandidaten een meer democratisch karakter gaan verlenen. Hoe en in hoeverre men hieraan concrete vorm en inhoud zal geven, is momenteel nog niet bekend en zal vermoedelijk slechts op te vangen zijn bij de volgende verkiezingen.

Wat zijn nu de gevolgen geweest van deze voorafgaandelijke beslissingen ? Het belangrijkste gevolg m.b.t. de hier behandelde problematiek is het feit dat bij de samenstelling van de PVV kandidatenlijsten in 1965 de partijleden niet rechtstreeks betrokken werden via een poll of enig ander systeem. Het werd een aangelegenheid van beperkte komitees met de uiteindelijke beslissingsbevoegdheid in handen van de nationale partijvoorzitter.

Hoe verliep de samenstelling van de kandidatenlijst in het arrondissement Leuven ?

Om op deze vraag te kunnen antwoorden, dient eerst even melding gemaakt te worden van de verschillende arrondissementale partijorganen. Het zijn er drie in aantal :

a) De Algemene Vergadering, waarvan alle partij-militanten deel uitmaken, die de voorzitter, ondervoorzitters en leden van het Bestuur verkiezen voor een mandaat van vier jaar. In het arrondissement Leuven telt de Algemene Vergadering ongeveer 300 leden.

b) Het Bestuur, dat voor een mandaat van vier jaar verkozen wordt en naast voorzitter en ondervoorzitters een aantal kommissarissen omvat, die de verschillende distrikten vertegenwoordigen. Bovendien maken de PVV mandatarissen voor kamer, senaat en provincie van dit bestuur deel uit. In het arrondissement Leuven telde dit bestuur vóór de verkiezingen 24 leden nl. 1 voorzitter, 3 ondervoorzitters, 1 secretaris, 1 adjunkt-secretaris, 3 mandatarissen en 15 kommissarissen (5 voor elk der drie distrikten : Leuven, Tienen, Diest).

c) Het Bureau, dat samengesteld is uit voorzitter, ondervoorzitters, secretaris en politieke mandatarissen en dus voor het arrondissement Leuven 9 leden telt.

Voor de samenstelling van de kandidatenlijsten deed men geen beroep op één van de drie geciteerde organen, maar richtte men een « Komitee van Wijzen » op. Dit Komitee werd aangewezen door het Bestuur en bestond uit vier personen, nl. :

— de Heer Dupont van Diest, voorzitter PVV federatie Leuven en vierde kandidaat op de senaatslijst van de Liberale Partij in 1961 ;

— de Heer Vandenberg van Leuven, ondervoorzitter PVV federatie Leuven en tweede kandidaat op de senaatslijst van de Liberale Partij in 1961 ;

— de Heer Hansen, opvolger van de nationale partijvoorzitter O. Vanaudenhove als burgemeester van Diest ;

— de Heer Delacroix van Tienen.

Het Komitee der Wijzen werd opgedragen de nodige peilingen te doen i.v.m. kandidaten en rangorde van kandidaten en tevens een modellijst op te stellen. Wat de kandidaten voor verkiesbare plaatsen betrof, diende dit komitee rekening te houden met de twee uittreedende mandatarissen, de Heren Vanaudenhove (senator-Diest) en Kronacker (volksvertegenwoordiger-Tienen). Beiden ambiëerden een nieuw mandaat en beschikten in het kader van de partij over voldoende autoriteit

om zichzelf aan het hoofd van respectievelijk de senaatslijst en de kamerlijst te handhaven. De selectie diende dus praktisch uitsluitend voor de tweede plaatsen op de kamer- en senaatslijst doorgevoerd te worden, die eventueel als verkiesbare plaatsen in aanmerking zouden komen. Aangezien de distrikten Diest en Tienen reeds een vertegenwoordiger op een verkiesbare plaats kenden en het distrikt Leuven nog niet, was het vrij normaal dat de selectie primordiaal in functie van het distrikt Leuven zou doorgevoerd worden. Op deze manier werd de tweede plaats op de kamerlijst toegewezen aan de Heer Sprockeels van Leuven. Deze laatste is partijsecretaris voor het arrondissement Leuven en was in 1961 tweede plaatsvervanger voor de kamer (26). Bovendien — en dit is niet zonder betekenis — had de Heer Sprockeels bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1964 een groot persoonlijk succes behaald, waardoor hij schepen van openbare werken in Leuven was geworden. Rekening houdend met deze drie factoren beantwoordde de selectie van de Heer Sprockeels voor de tweede plaats op de kamerlijst aan de algemene verwachtingen terzake. De lijst werd dan verder aangevuld met de Heer Daems van Aarschot, een relatief belangrijk centrum dat nog niet vertegenwoordigd was, en vervolgens met de Heer Smets (Tienen), Peetermans (Zoutleeuw), Hettick (Tienen), Kemps (Leuven) en Moreau (Haacht). Eerste plaatsvervanger werd opnieuw de Heer Vanaudenhove, die tevens lijststaanvoerder voor de senaat bleef. Als tweede plaatsvervanger werd de Heer Rolin-Jacquemijns aangewezen, die afgevaardigde-beheerder is van de Tiense suikerrefinaderij, waarin ook de Heer Kronacker een zeer belangrijke rol speelt. Opvallend in deze kamerlijst is de zeer sterke vertegenwoordiging van Tienen : deze stad kende echter gedurende de laatste 100 jaar (tot in 1964) een ononderbroken liberaal overwicht in het gemeentebestuur, zodat de liberale partij er bijzonder sterk ontwikkeld was en in zekere zin als symbool fungeerde voor gans het arrondissement.

De aldus samengestelde lijst werd voorgelegd aan het Bureau, dat hem goedkeurde, vervolgens aan het Bestuur, dat hetzelfde deed en tenslotte werd hij medegedeeld aan de Algemene Vergadering, die de lijst eveneens bijtrad niet via een stemming, maar door handgeklap!

De lijst, initiaal door vier personen opgesteld,

bleef dus volledig behouden en werd aan de wetgevende verkiezingen onderworpen. Voor de kamer behaalde de PVV twee mandatarissen (Kronacker en Sprockeels), voor de senaat één zetel (Vanaudenhove).

Besluit.

1° De samenstelling van de PVV-kandidatenlijst voor de wetgevende verkiezingen gebeurde in 1965 op een sterk oligarchische wijze. De gewone partijleden werden op geen enkele directe wijze betrokken bij de aanwijzing en aanduiding van de kandidaten, die voor een politiek mandaat in aanmerking zouden komen. De selectie gebeurde formeel door een zeer beperkt comité van vier personen, dat hiertoe speciaal werd opgericht. De hypothesis kan evenwel gemaakt worden dat in feite reeds in het Bureau kandidaten en rangorde van kandidaten — althans wat de verkiesbare plaatsen betreft — werden vastgesteld en dat het Comité der Wijzen slechts opgericht werd om aan het proces een meer officieel en democratisch karakter te verlenen. Ter staving van deze hypothesis kan gewezen worden eensdeels op het feit dat de drie uiteindelijk verkozen kandidaten van het Bureau deel uitmaken en anderdeels op het feit dat het Comité samengesteld werd uit personen die zeer nauw met de partij of met de kandidaten verbonden waren (Hansen-Vanaudenhove, Vandenberg-Sprockeels, Dupont-Kronacker). De cirkel sluit dus volledig.

Er is weliswaar sprake van een overgangsmaatregel, maar momenteel zijn er nog geen afdoende elementen aanwezig, die een verandering in de toekomst doen veronderstellen.

2° Als kandidaten komen in de PVV voornamelijk in aanmerking personen, die een centrale positie in de partij innemen. Daarnaast speelt ook de lokale faktor in deze zin dat kandidaten uit belangrijke lokaliteiten of centra een gunstigere positie innemen dan kandidaten uit kleinere lokaliteiten of gemeenten zonder of met beperkte centrumfuncties.

3° Tenslotte dient gewezen te worden op de zeer grote bevoegdheid van de centrale partijorganen. Deze beschikken inderdaad zowel over de statutaire als over de feitelijke macht om de beslissingen op het arrondissementele vlak ongedaan te

maken en het selectieproces te oriënteren in de richting die men wenselijk acht. Aangezien de nationale partijvoorzitter tevens mandataris is in het arrondissement Leuven, schuiven de twee vlakken hier volledig in elkaar en is het bijzonder moeilijk om uit te maken waar precies het zwaartepunt in het proces lag.

4. De Volksunie (VU).

De selectie van de kandidaten voor de wetgevende verkiezingen wordt in de VU geregeld door hoofdstuk XIII van de statuten (art. 72-79). In vergelijking met de CVP en de BSP is de procedure hier vrij eenvoudig : de kandidatenlijst wordt opgesteld door het arrondissementsbestuur, ter goedkeuring voorgelegd aan de arrondissementsraad en ter bekrachtiging overgemaakt aan het hoofdbestuur.

Hoe zijn deze drie organen samengesteld ?

De arrondissementsraad is samengesteld uit :

— één afgevaardigde voor elke afdeling, plus een bijkomende afgevaardigde voor elke 100 kiesgerechtigde leden, die de afdeling heeft boven de 25 leden ;

— de volksvertegenwoordigers, senatoren en provincieraadsleden ;

— de kantonale gevolmachtigden ;

— een aantal gekoöpteerde leden (niet meer dan 15 % van het totaal der drie vorige categorieën).

Uit deze arrondissementsraad, die voor Leuven uit 22 leden bestaat, wordt om de twee jaar een arrondissementsbestuur gekozen, dat maximum zeven leden kan tellen en voor het arrondissement Leuven dit maximum aantal leden bereikt. Het hoofdbestuur tenslotte omvat o.m. de arrondissementele afgevaardigden en de politieke mandatarissen en is het hoogste orgaan in de partij.

In de VU is dus geen poll-systeem voorzien of worden m.a.w. de leden niet rechtstreeks betrokken bij de samenstelling van de kandidatenlijst. Dit gebeurt slechts indirect langs de afgevaardigden van de leden in de arrondissementsraad.

De raad beslist over de door het arrondissementsbestuur opgestelde lijst bij tweederde meer-

derheid. Wanneer na een tweede stemronde nog geen dergelijke meerderheid werd bekomen, volstaat de gewone meerderheid. Normaal gebeurt de stemming per kandidaat, maar het bestuur kan voorstellen een kandidatenlijst in één enkele stemming te behandelen : in dit geval beslist de raad met een tweederde meerderheid. Van belang zijn nog de volgende twee punten :

1. De uittredende mandatarissen behouden hun plaats tenzij de raad, opnieuw met een tweederde meerderheid, een ander kandidaat zou aanduiden.

2. Ten minste vijf raadsleden kunnen een kandidaat voorstellen op een door hen aangeduide plaats. De stemming over deze kandidaat gebeurt in dit geval gelijk met de stemming over de kandidaat welke door het arrondissementsbestuur op die plaats was voorgesteld.

De uiteindelijke kandidatenlijst, die door de arrondissementsraad werd goedgekeurd, wordt aan het hoofdbestuur voorgelegd. Dit orgaan kan, bij meerderheid van stemmen, een andere lijst aannemen.

Hoe verliep dit proces in het arrondissement Leuven ?

De arrondissementele voorzitter van de VU, de Heer Pelgrims, nam het initiatief om een eerste kandidatenlijst samen te stellen. Aangezien de VU-Leuven bij de wetgevende verkiezingen in 1961 geen verkozenen had, beschikte hij over de meest volledige vrijheid bij deze samenstelling. Door het ontbreken in het eigen arrondissementeel partij kader van figuren met een nationale of zelfs maar arrondissementele representativiteit, die als efficiënte lijsttrekkers zouden kunnen fungeren, werd door de voorzitter in eerste instantie contact opgenomen met personen buiten het eigen partij kader. Zo werd o.m. de Heer Amter, de vroegere nationale sekretaris van het Davidsfonds, gevraagd om lijstaanvoerder voor de kamer te worden. Deze en andere gelijkaardige pogingen mislukten met het gevolg dat de voorzitter eigen militante partijleden ging vragen. Als resultaat van deze besprekingen stelde de Heer Pelgrims volgende kandidatenlijst aan het bestuur voor :

1. Segers.
2. Pelgrims (voorzitter).
3. Delvaux.
4. Cuypers.

5. Neiryneck.
6. Bartholomeus.
7. Halemans.

Opmerkelijk hierbij is het feit dat slechts twee kandidaten van de VU-lijst 1961 opnieuw opgenomen werden, nl. de Heer Cuypers en de Heer Pelgrims zelf. De lijstaanvoerder Segers was daarentegen kandidaat in 1954 en 1958, echter niet in 1961.

Het bestuur gaf een gunstig advies over de samengestelde lijst en legde hem ter goedkeuring voor aan het arrondissementeel bestuur. Op dit arrondissementeel bestuur werd een voorstel ingediend om de Heer Pelgrims op de eerste plaats te brengen. De stemming hieromtrent gaf volgende uitslag : 6 voor, 6 tegen, 1 onthouding. De lijst van het bestuur bleef aldus ongewijzigd, aangezien bij staking van stemmen de lijst voorgesteld door het arrondissementsbestuur aangenomen wordt.

Na dit voorstel werd de lijst globaal goedgekeurd en aangevuld met een achtste kandidaat, uiteraard op de achtste plaats : Mevrouw Everaerts.

Besluit.

1. De selectie van de kandidaten voor de wetgevende verkiezingen gebeurt in de VU op een sterk oligarchische wijze. Slechts 0,1 % van het totaal aantal VU kiezers in 1965 beschikken over een zekere bevoegdheid of macht om te bepalen wie als kandidaat voor een parlementair mandaat in aanmerking komt. In feite gebeurde de selectie echter door één persoon, nl. de arrondissementele voorzitter. Weliswaar kon de selectie van de voorzitter nog op drie niveau's gewijzigd worden (bestuur — raad — hoofdbestuur), maar dit is niet gebeurd met het gevolg dat de selectie dus wel degelijk van één persoon is uitgegaan.

2. Als kandidaten komen voornamelijk actieve partijleden in aanmerking. Het feit dat de arrondissementele voorzitter de tweede (op één stem na de eerste) plaats kon innemen, bewijst dat naarmate men zijn gezag en macht in de partij ziet toenemen, parallel de kansen op een gunstige plaats op de lijst stijgen.

3. Ofschoon dit voor het arrondissement Leuven niet tot uiting kwam, dient gewezen te worden

op het verschijnsel van de machtscentralisatie in de VU. Het centrale hoofdbestuur beschikt inderdaad niet alleen over de macht om bepaalde kandidaten te weigeren of om andere toe te voegen, maar kan zelfs een volledige lijst verwerpen en een andere opstellen. Deze faktor bevestigt de sterk oligarchische gezagsstructuur in de VU die o.m. bij de selectie van kandidaten voor de verkiezingen tot uiting komt.

ALGEMEEN BESLUIT

De opzet van deze bijdrage bestond erin na te gaan hoe in België de kandidaten voor de wetgevende verkiezingen geselecteerd worden. Vastgesteld werd dat deze selectie in eerste instantie praktisch uitsluitend door de politieke partijen wordt uitgevoerd. Deze oefenen de rol van selectie op een zuiver feitelijke wijze uit, aangezien noch de grondwet noch enige gewone wet het bestaan van politieke partijen erkent. Deze feitelijke situatie heeft voor gevolg dat in België de verschillende partijen er verschillende selectie-systemen op nahouden om hun kieslijsten samen te stellen. Niettemin kunnen deze selectie-systemen samengevat en voorgesteld worden door twee polen : de ene pool wordt gevormd door de CVP die de raadpleging van de partijleden bij de selectie statutair verplicht stelt en ook feitelijk doorvoert — de andere pool wordt gevormd door de PVV, VU, KP en de kleinere partijen, waarin deze raadpleging niet statutair verplicht is en ook niet wordt toegepast. Tussen beide polen in beweegt zich de BSP, die in het ene arrondissement niet, in het andere wel rekening houdt met de verwachtingen van de partijleden. Afgezien de aard van de selectie-systemen, kan in elk geval besloten worden dat in België de politieke partijen ofwel een scherm ofwel een schakel vormen tussen kiezers en verkiezingen, naargelang het waardeoordeel dat men over de functie van de partijen uitspreekt.

In het tweede deel werd voor het arrondissement Leuven het concrete verloop van het selectieproces in de verschillende partijen geschetst. Dit gaf aanleiding tot volgende besluiten :

1° Waar CVP en BSP aan hun partijleden via de poll een formele medezeggenschap verleenden in het selectieproces, was dit niet het geval voor PVV en VU, waar de kandidaten op een uitgesproken oligarchische wijze geselecteerd werden. Oligarchische tendenties kunnen echter eveneens in CVP en BSP vastgesteld worden. In de CVP stelde immers een beperkt orgaan van 42 leden een modellijst op, die een richtinggevende invloed uitoefende bij de poll-verrichtingen en ten aanzien waarvan het bestuursorgaan voldoende macht in handen houdt om deze modellijst te handhaven. De BSP van haar kant onttrok één van de twee verkiesbare plaatsen aan de medezeggenschap der partijleden en, ofschoon het hier om een zogezegde uitzonderingsmaatregel ging, kan een tendens naar oligarchische besluitvorming niet ontkend worden.

2° Opvallend is dat het zojuist gemaakte onderscheid tussen partijen met een uitgesproken oligarchische beslissingsprocedure en partijen waarin deze oligarchische tendenties min of meer « ingekleed » zijn door de poll, samengaat met onderscheid in bevoegdheid en macht van de centrale partijorganen. In de PVV en de VU beschikken de nationale partijorganen inderdaad over een uitgebreide bevoegdheid m.b.t. de selectie van kandidaten door de arrondissementen, terwijl in de CVP en de BSP deze bevoegdheden minimaal zijn. Vandaar dat als hypothese gesteld kan worden dat het inrichten van een poll niet alleen als functie heeft aan de partijleden enige (formele) medezeggenschap te verlenen in het selectieproces, maar bovendien voor de arrondissementen de functie vervult van afweerinstrument tegen interventie vanuit het nationale vlak.

3° Zelfs indien men geneigd zou zijn om de organisatie van een poll automatisch als een democratisch strukturelement te beschouwen, dan nog dient gewezen te worden op de zeer geringe participatie van de partijleden hieraan. Er bestaat een zeer sterk afgetekende diskrepantie tussen het aantal personen dat bepaalt wie in aanmerking komt om gekozen te worden, en het aantal personen, dat uiteindelijk de mandatarissen verkiest. Op basis van deze diskrepantie kan men tot oligarchische tendenties besluiten.

4° De normale aanloop voor een gunstige plaats op de kieslijst blijkt voor BSP, PVV en VU langs de partijstructuur te gaan. Personen met een bepaalde positie en rol in deze structuur blijken in eerste instantie voor een verkiesbare plaats in aanmerking te komen. In de CVP ligt de aanloop veeleer buiten de partij, nl. in de standsorganisaties langs dewelke de identificatie met de partij tot stand komt en de kandidaturen meestal gekanaliseerd worden. Deze standsorganisaties vormen op het vlak van de bestuursorganen een geïntegreerd systeem binnen de partij. De integratie blijkt echter te verminderen op het vlak van de gewone leden en loopt nog verder terug bij het kiezerspubliek. Het gevolg hiervan is dat een konfliktsituatie tussen top en basis inzake selectie van kandidaten kan ontstaan.

5° De regionale faktor komt in de vier bestuurde partijen voor als een medebepalend criterium in de selectie van kandidaten. Ofschoon dit criterium in de vier partijen niet even sterk speelt, wordt toch in elke partij een zekere regionale spreiding der kandidaten nagestreefd. Hierbij is het meestal zo dat hoe breder de regionale vertrekbasis is van de kandidaten, des te hoger hun kansen op een gunstige rangschikking liggen.

6° Tenslotte kan de konklusie van Lipschits' onderzoek over de Nederlandse situatie ook voor de Belgische situatie onderschreven worden : « Zo men in Nederland ooit zou komen tot een wettelijke regeling van de status van de politieke partijen, zou hierbij ongetwijfeld de kandidaatstelling moeten worden betrokken. Het stellen van kandidaten vormt een uiterst belangrijk onderdeel van de parlementsverkiezing, omdat het neerkomt op het selecteren van enkele honderden kandidaten uit de miljoenen potentiële kandidaten.

Deze voor-selectie is voor het houden van verkiezingen noodzakelijk. Maar men moet zich er wel van bewust zijn wie deze selectie verricht » (27). Voor wat België betreft is deze laatste bemerking bijzonder pertinent, omdat hier niet alleen de partijen grondig t.o.v. elkaar verschillen, maar ook in de partijen zelf veelvuldige van elkaar afwijkende systemen voorkomen.

BIBLIOGRAFIE

1. LIPSCHITS I. « De politieke partij en de selectie van kandidaten ». *Sociologische Gids*, 1963, 5, blz. 273-281.
2. Deze bijdrage beperkt zich tot de verkiezingsprocedure voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers.
3. Belgische grondwet, art. 50.
4. Belgisch Kieswetboek, art. 116.
5. Belgisch Kieswetboek, art. 118, dat echter de mogelijkheid voorziet van een gelijktijdig fungeren als titelvoerder en opvolger in twee verschillende kiescolleges.
6. Belgisch Kieswetboek, art. 87.
7. Belgisch Kieswetboek, art. 116.
8. LIPSCHITS I., *op. cit.*, blz. 273.
9. DE MEYER J. Hedendaagse Politiek : de politieke partijen. K.U. Leuven. Instituut voor politieke en sociale wetenschappen, 1964-65, blz. 75 (stencil).
10. Nationale Statuten van de CVP, aangenomen door het Nationaal Congres van 13 en 14 juli 1946 en voor de laatste maal gewijzigd door het Twaalfde Nationaal Congres van 7-8 december 1958, Art. 24, § 1.
11. Art. 24, § 7.
12. Richtlijnen van het Nationaal Komitee aan de arrondissementen betreffende de pollreglementen bij de wetgevende en provinciale verkiezingen (N.K. 9 juli 1955. Wijziging, 14 april 1962).
13. Nationale Statuten van de PVV, goedgekeurd door het Congres, 3, 4, 5 mei 1963, art. XV.
14. Dit deed althans in 1961 de Liberale Partij, waarvan de PVV de emanatie is.
15. Parti Socialiste Belge. Statuts, 1964, art. 69.
16. Statuten pollverrichtingen goedgekeurd door het Hoofdbestuur, 19 oktober 1963.
17. De Liberale Partij veranderde in 1961 haar naam in Partij voor Vrijheid en Vooruitgang en poogde hierdoor tot een verruiming van haar traditioneel electoraat te komen : meer in het bijzonder streeft men een opening naar « rechts » na.
- 17a. Met een dergelijk systematisch onderzoek wordt momenteel een aanvang genomen, nl. door het Centrum voor Politieke Studies te Leuven en het Centre de recherches et d'information socio-politiques te Brussel.
18. KRUIJER G.J. Observeren en redeneren, Meppel, Boom en Zn, 1965, blz. 22-23.
19. C.R.I.S.P. Courrier hebdomadaire, 1965.
20. Aangenomen door het Nationaal Komitee gedurende de vergaderingen van 9 juli 1955, 11 februari en 30 juni 1956, gewijzigd op 13 april 1962.
21. De raad van afgevaardigden bestaat uit :
 - de afgevaardigden der plaatselijke afdelingen (1 per 25 leden).
 - de leden van het arrondissementeel hoofdbestuur.
 - de CVP mandatarissen voor kamer, senaat en provincieraad uit het arrondissement.
22. C.R.I.S.P., *op. cit.*
23. In het bijzonder art. 42 tot en met 57 zijn van belang.
24. Dit blijkt uit het groot aantal voorkeurstemmen op zijn naam in het kanton Leuven bij de verkiezingen : 3.459 tegenover 1.078 voor de overige zeven kandidaten samen.
25. Art. XIV, tot en met art. XVIII.
26. Dhr Vanaudenhove was eerste plaatsvervanger, maar tevens lijstaanvoerder voor de senaat. Door de verkiezing van deze laatste als senator, werd dhr Sprockeels eerste plaatsvervanger.
27. LIPSCHITS I., *op. cit.*, blz. 281.

